

інтегративним специфічним особистісно-діяльнісним утворенням педагога, що забезпечує етичні та естетичні властивості комунікативної канви різноманітних педагогічних дій, вирішення педагогічних ситуацій і задач, вибору і застосування елементів педагогічної техніки шляхом усвідомленого, творчого, психологічно врегульованого використання власного природного психофізичного апарата, придбаних знань, умінь, досвіду відповідно до сформованих ціннісно-смыслових орієнтацій особистості педагога-професіонала.

### Список використаних джерел

1. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
2. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя: теоретичний та методичний аспекти / В. М. Гриньова. – Харків : Основа, 1998. – 300 с.

**Котломанітова Г. О.**, к.п.н.,  
доцент, Полтавський національний  
педагогічний університет  
імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

## СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ФАХІВЦЯ У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Поняття «компетентність» у наш час органічно ввійшло в педагогічний обіг, науковці намагаються дати визначення освітнім, життєвим та професійним компетентностям. Серед інших виокремлюють соціальну компетентність особистості. Остання охоплює різні сфери людської діяльності: навчальну, професійну, власне соціальну взаємодію, є однією з істотних передумов продуктивної міжособистісної взаємодії в усіх її проявах. Основою будь-якої професійної діяльності є компетентність і професіоналізм. Для кваліфікованого вирішення професійних завдань фахівець у галузі соціальної роботи має володіти набором ключових компетентностей.

Професія соціального працівника спрямована на соціальну сферу, на соціальну взаємодію з особами, які потребують фахової допомоги й підтримки. Тож умовою професійної ідентичності є соціальна спрямованість, соціальна активність, наявність соціальних якостей, умінь соціально-групової і міжособистісної взаємодії, здатності до перетворень у соціальному середовищі.

Соціальну компетентність визначають як компонент життєвої компетентності людини. Зокрема, дослідниця О. Павлик трактує соціальну компетентність як «компетентність відносно взаємодії з іншими людьми» і відводить їй місце серед складових життєвої компетентності (когнітивна, комунікативна, емоційно-вольова, здоров'язберігальна, інформаційна, соціальна

компетентності) [1, с. 177]. Поняття «соціальна компетентність особистості» В. Шахрай розглядає як цілісне інтегративне особистісне утворення, сукупність соціальних знань, умінь, цінностей, досвіду, що забезпечують гармонійну взаємодію людини і суспільства (насамперед шляхом засвоєння провідних соціальних ролей, ефективного вирішення соціально-проблемних ситуацій, самореалізацію та соціальну творчість, відображаючи якісний ступінь соціалізованості індивіда [2, с. 53].

На нашу думку, специфіка професійної діяльності соціального працівника містить усі вищезазначені характеристики, які стосуються безпосередньо як об'єкта, так і самого суб'єкта соціальної роботи. Для фахової допомоги особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, які мають проблеми соціальної дезадаптації, поведінкові відхилення тощо соціальному працівнику самому варто володіти системою соціальних знань і вмінь, ціннісних орієнтацій та сукупністю здібностей. Інформаційний опис професії соціальної сфери включає професійно необхідні якості, особистісні риси та ціннісні орієнтації. До таких Р. В. Овчарова відносить: соціабельність – властивість особистості, що характеризує міру її включеності в соціальне мікросередовище і ґрунтується на поєднанні здатності і потреби до встановлення міжособистісних контактів, афіліацію – прагнення бути в товаристві інших людей, потреба у створенні довірливих, теплих, емоційно значущих відносин, дипломатичність, рефлексивність, відповідальність [3, с. 78].

Соціальна компетентність вимагає від особистості як принциповості, так і толерантності, вміння пристосовуватися, ефективно діяти в змінюваних соціальних умовах, вміння рахуватися з соціальними нормами та правами інших людей. Соціальний працівник у своїй фаховій діяльності має вибудовувати модель власної поведінки та професійних дій на засадах толерантності, гуманізму, демократичності, етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

Узагальнено більшість науковців виділяє в структурі соціальної компетентності знанневий, ціннісний та поведінковий (діяльнісний) компоненти. До знанневого компоненту відносять, зокрема, знання про правила комунікації; про суспільство та суспільні закони; про основи співпраці й спілкування з іншими та розв'язання конфліктних ситуацій. Діяльнісний компонент включає вміння аналізувати ситуації взаємодії людей; правильно оцінювати вербальну й невербальну експресію у взаємодії з іншими людьми; передбачати наслідки діяльності та поведінки своєї та інших; навички соціальної взаємодії, конструктивної взаємодії з оточуючими; комунікативного контролю; товариськості; організації продуктивної, соціально-орієнтованої діяльності. Найявніші життєвих орієнтацій і цілей; прийняття здорового способу життя, усвідомлення небезпеки вживання наркотичних засобів тощо характеризують морально-ціннісний компонент.

Такі структурні компоненти співзвучні загальним і фаховим компетентностям спеціаліста соціальної сфери й представлені у професійній освітній програмі підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Соціальна робота». Програма фахової підготовки вибудована на компетентнісному підході у відповідності з вимогами та вимірами професійної моделі соціального працівника.

Отже, специфічні особистісні властивості соціального працівника, які необхідні йому для здійснення успішної професійної діяльності, тотожні змісту й основним компонентам соціальної компетентності. Остання є необхідною умовою його професійного становлення й має забезпечуватися у процесі підготовки за спеціальністю на всіх рівнях вищої освіти. Утім, соціальна компетентність не є сталою, константною характеристикою. Її подальший розвиток передбачає професійну ідентичність, професійне зростання й уможливується завдяки неформальній та інформальній освіті.

### Список використаних джерел

1. Павлик О. Розвиток життєвих компетентностей молодших школярів на уроках української мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій / О. Павлик // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 47. – Тернопіль, 2013. – С. 174–179.
2. Шахрай В. М. Формування соціальної компетентності особистості як умови її якісної взаємодії з суспільством / В. М. Шахрай // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2012. – №7 (242), Ч. II. – С. 53–59.
3. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога. – М. : Творческий Центр, 2001. – 480 с.

**Кравченко П. А.**, д.філос.н., професор,  
Полтавський національний  
педагогічний університет  
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

### «ЕТИКА» І «МОРАЛЬ»: ТЕОРЕТИЧНА І НОРМАТИВНА ПРОБЛЕМАТИКА

Неодмінною темою у всіх, без винятку, етичних концепціях мораль може бути лише в тому випадку, якщо її розуміти в найбільш широкому сенсі, у сенсі найоб'ємнішого набору ціннісних орієнтацій і способів поведінки людей. Незважаючи на те, що в європейській культурній традиції поняття «етика» та «мораль» етимологічно співмірні, за етикою все ж зберігається значення, зовсім не обов'язкове для моралі, а саме: розсудливість, раціональність. Власне цей раціонально-розсудковий компонент моральної свідомості ще за часів античності був понятійно відокремлений від іншої частини моральної свідомості й визначений як етика. Вона в цій інтерпретації і є частиною моральної свідомості, конституїрована рефлексивно, тобто в певному розумінні вона є системою моральних суджень.

Однак навіть побіжний аналіз традиційної етики засвідчує, що її наряд чи можна звести до сукупності моральних суджень. Адже в багатьох концепціях присутні і мораль, і міркування щодо моралі. І якщо в першому випадковій рефлексія, або ж розмірковування, здійснюються «всередині» моральної свідомості, а відповідне моральне вчення має вигляд моралістики